

HOFJESKRANT

Nieuwsbrief van de Stichting Landelijk Hofjesberaad

nummer 54, najaar 2024

**VERSLAG
VOORJAARS-
VERGADERING
ALKMAAR**

**NIEUWE DEELNEMER
OUDE BORNHOF -
ZUTPHEN**

Verder in dit nummer: Van de voorzitter • Verslag Voorjaarsbijeenkomst • Nieuwe deelnemer: Oude Bornhof, Zutphen • Hofjesnieuws • Boekennieuws

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

LANDELIJK

HOFJESBERAAD

LANDELIJK HOFJESBERAAD

De Stichting Landelijk Hofjesberaad is bedacht op 8 april 1997 en daadwerkelijk opgericht op 4 juni 1997.

BESTUURSSAMENSTELLING:

R. Brood, voorzitter
Mw M.P.C. Gielink, secretaris
L. de Roos, penningmeester
C.A.M. Schinck, lid
Mw. T.M. van Dijk, lid

HOFJESKRANT

De *Hofjeskrant* is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Bestuursleden van de aangesloten hofjes krijgen de krant automatisch op hun huisadres. Op de website van het Landelijk Hofjesberaad is de *Hofjeskrant* ook te downloaden en/of te lezen.

SECRETARIAAT

STICHTING LANDELIJK HOFJESBERAAD

Vooruitgangstraat 167, 2032 RK Haarlem
Contactpersoon: Joke Slootheer
Het secretariaat is te bereiken via info@hofjesberaad.nl
www.hofjesberaad.nl

AANMELDING NIEUWE DEELNEMERS

Voor meer informatie over het Landelijk Hofjesberaad en/of de mogelijkheden voor aansluiting bij het beraad kunt u zich richten tot Joke Slootheer (secretariaat).

Natuurlijk zijn wij ook zeer geïnteresseerd in uw reactie op de *Hofjeskrant*. Belt of mailt u gerust, ook als u een actieve bijdrage wilt leveren aan het werk van de stichting.

COLOFON

Uitgave van het Landelijk Hofjesberaad.
Verschijnt tweemaal per jaar: voorjaar en najaar
ISSN: 1872-5619

Redactie: Henk Looijesteijn, Vibeke Kingma (hofjesnieuws)

Vormgeving: Tekst in Vorm, Joke Slootheer

Foto's: Raymond Brood, Daan van den Briel,
Mariëlle Gielink, Henk Looijesteijn,
Cees Schinck, Joke Slootheer,
Antoinette Stockmann, Piet Verhoeven
en Jan Willeminck

Druk: Spaarne Werkt, Cruquius

NAJAARSBIJENKOMST

De najaarsbijeenkomst vindt dit jaar plaats op zaterdag 9 november 2024 in de Protestantse Kerk te Driel, Kerkstraat 8. Vanaf 10.00 bent u van harte welkom in deze kerk. Het Hofjesberaad is dan te gast bij het Huybert van Oldenhofje.

Op het programma staat onder andere een presentatie van de nieuwbouw van het hofje van Huybert van Olden door de regenten en de betrokken architecten en landschapsarchitecten.

's Middags zal een bezoek worden gebracht aan het hofje waarna in de kerk de middag wordt afgesloten met een borrel. U kunt zich aanmelden via info@hofjesberaad.nl.

Een goed gevulde Lutherse Kerk te Alkmaar.

VAN DE VOORZITTER

De weergoden waren ons gunstig gestemd, toen we op 20 april onze vergadering hadden in Alkmaar. Het was weer een prima dag met tal van onderwerpen en voldoende tijd om met elkaar van gedachten te wisselen. Dank aan de organiserende hofjes en speciaal aan Erik Oosterbaan die onze contactpersoon was en het coördinerende werk op zich had genomen. Over het verloop van de bijeenkomst kunt u verderop in deze krant uitgebreid lezen.

Ik wil graag nog eens terugkomen op de Wet Betaalbare Huur en specifiek op het Woning Waarderingsstelsel (WWS). In de nieuwe wet bent u verplicht om eind 2024 de puntenwaardering van uw woningen klaar te hebben liggen. Ook kunnen huurders bezwaar aantekenen tegen de huur op basis van deze telling. Zoals eerder gemeld, verdwijnt de 50-puntenopslag en wordt deze vervangen door 35 procent opslag op de huur. Ik heb inmiddels al behoorlijke huurverlagingen gezien. Bij nieuwe contracten moet sowieso een puntentelling in de contracttekst worden opgenomen. De effecten op de exploitatie waren nauwelijks een punt van aandacht tijdens de behandeling in de kamer.

Ik hoor regelmatig dat hofjes een beleid hebben om een percentage van de maximale huur op basis van de puntentelling in rekening te brengen. Besturen zouden zich af kunnen vragen of dit nog wel past in hun exploitatie. Te meer daar woningisolatie steeds meer wordt verwacht en het label in de toekomst waarschijnlijk ook een belangrijkere rol in het woningwaarderingsstelsel zal gaan krijgen.

Een financiële mogelijkheid is om te kijken of u scheefwoners heeft. Bij aanvang van de huur waren wellicht de inkomsten laag maar heeft men daarna een forse stij-

ging meegemaakt. Onder bepaalde voorwaarden kunt u gegevens opvragen bij de belastingdienst. Woningcorporaties en andere verhuurders kunnen vanaf 2022 de maandelijkse huur van huishoudens met een hoger (midden)inkomen (zogenoemde scheefwoners) meer verhogen. Het gaat om maximaal 50 of 100 euro bovenop de bestaande maandelijkse huur. Die huurverhoging mag niet onbeperkt doorgevoerd worden. (<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huur-woning-zoeken/maatregelen-tegen-woningnood/betere-verdeling-van-betaalbare-huurwoningen>).

Voor het overige kunt u zich natuurlijk afvragen of een sociale huur sowieso niet altijd betaalbaar is omdat er veelal huursubsidie mogelijk is als het inkomen of vermogen het niet toelaten om de huur te betalen. Wellicht een goed punt voor discussie in uw bestuur.

We hebben in de afgelopen tijd, tijdens het overleg met het ministerie, aangetoond dat de inspanningen en kosten voor een SVOH-aanvraag niet opwegen tegen de opbrengsten in de vorm van subsidie (ca. 10 procent van de kosten). We willen een regeling die beter is afgestemd op de praktijk.

We hebben deelgenomen aan de inter-

netconsultatie, nota bene in de vakantieperiode opengesteld, maar hebben nog geen reactie ontvangen. Onze afdrank van het hele proces stemt ons niet positief over de uitkomst.

De Groene Grachten heeft subsidies van de provincie Noord-Holland en OCW gekregen om een Groene Menukaart voor hofjes te maken. Aan de hand van de menukaart is het mogelijk de duurzaamheidsmaatregelen die passend zijn voor het betreffende hof in kaart te brengen. Voor de aanvraag van een SVOH-subsidie is een DUMO-advies handig te gebruiken.

We hebben nu te maken met een nieuw kabinet maar vooralsnog lijken minister Keijzer noch de kamer veel aandacht te hebben voor monumentale woningen. We blijven uw belangen, samen met SOM, behartigen.

Op 9 november zien we elkaar weer op de halfjaarlijkse bijeenkomst. Dit keer in Arnhem, op het nieuwe Huybert van Oldenhofje. Hier worden de oude gebuiken verenigd met de bouwmogelijkheden van nu. Een prachtig voorbeeld van oud in nieuw en het onderstreept nog maar eens hoe actueel het hofje als samenlevingsvorm is.

Raymond Breed

Het Wildemanshofje met Hercules in het midden.

VOORJAARSVERGADERING

Op 20 april 2024 was in een winderig Alkmaar het Landelijk Hofjesberaad te gast bij Stichting Het Provenhuis van Gerrit Floriszoon Wildeman, Stichting Provenhuis Paling en Van Foreest, Stichting Margaretha Splinter Fonds en Stichting Provenhuis van Johan Nordingen de Jonge. Het was de derde keer dat het LHB te gast was in de Noord-Hollandse kaasstad.

Raymond Brood, voorzitter van het LHB, heette iedereen welkom, in het bijzonder ook erevoorzitter Huib van Eesteren en Anjo van de Ven, wethouder cultuur en erfgoed van Alkmaar. Wethouder Van de Ven sprak over het erfgoed van hofjes in het heden en verleden van Alkmaar en benadrukte nog maar eens dat de woonvorm van het hofje een springlevend concept is waarvoor veel belangstelling is. Beschermd wonen heeft weer veel belangstelling van de samenleving.

Klaas Kirpensteijn, regent van het Wildemanshofje, vertelde vervolgens namens de organiserende hofjes over de geschiedenis van deze hofjes in de context van de rijke geschiedenis van Alkmaar. Ze werden in Alkmaar provenhuizen genoemd, omdat de bewoners elk jaar proven ontvingen in de vorm van turf, boter en geld. Het oudste van deze hofjes is het hofje Paling en Van Foreest, gesticht

in de 16de eeuw, het Splinterhofje uit 1646 is volgens hem het mooiste plekje in Alkmaar. In 1656 werd vervolgens door Johan van Nordingen de jonge het Huis van Achten gesticht voor uitsluitend man-

nen – acht uiteraard – die de luxe hadden dat zij verzorgd werden door een binnenmoeder. In 1714 ten slotte werd het Wildemanshof gesticht.

Kirpensteijn zette Erik Oosterbaan in

Alkmaarse regenten begroeten hun gasten.

Raymond Brood.

het zonnetje, die de organisatie van deze dag op zich had genomen en regent is in drie van de vier organiserende hofjes. Ook Irma van Leeuwen, directeur-bestuurder van Woningstichting Van Alckmaer die drie andere hofjes in Alckmaer beheert, en Anjo van de Ven, die na de restauratie 'met gevaar voor eigen leven', de windvaan van het Wildemanshof op het dak terugplaatste, werden bedankt voor hun bijdrage aan de dag.

Piet Bruinooge, burgemeester van Alckmaer in de jaren van 2007 tot 2020, plaatste vervolgens de rijke geschiedenis

Anjo van de Ven.

van Alckmaer in het perspectief van vandaag, waarbij hij benadrukte dat het perspectief over het verloop van de geschiedenis gedurende de jaren meermaals kan veranderen en gevoelige uitspraken over de hedendaagse politiek niet schuwde.

Daarna begon het huishoudelijke deel van de vergadering. Allereerst heette Raymond de Stichting Eendracht-Anslo welkom, nieuw deelnemer aan het Landelijk Hofjesberaad. De notulen van de najaarsvergadering werden goedgekeurd – Raymonds vrouw Monique was in het gat gesprongen omdat secretaris

Klaas Kirpensteijn.

Mariëlle Gielink op weg naar Zutphen door autopech was gestrand.

Penningmeester Lout de Roos deelde mee dat de financiën er goed voorstaan, onder andere was er een stijging in de inkomsten te melden door de zeer succesvolle verkoopactie van de Hofjesreeks. Nieuw is een post Onderzoek en Ontwikkeling waarvoor een potje is gecreëerd, waarmee zaken en ontwikkelingen kunnen worden geïnventariseerd die alle hofjes raken. Te denken valt aan de gevolgen voor hofjes van nieuw overheidsbeleid, nader onderzoek naar verduurzaming en onder-

Een aandachtig publiek.

Erik en Raymond.

Piet Bruinooge.

steuning bij voor alle hofjes belangrijke juridische procedures. Elk hofje wordt opgeroepen hiervoor zaken in het algemeen hofjesbelang voor te dragen aan het bestuur. Op voorstel van de kascommissie werd het financieel beleid van het bestuur goedgekeurd. Voor de vacature in de kascommissie bood Irma van Leeuwen zich aan.

Het bestuur vertelde vervolgens bij monde van Raymond en Taetske over de ontwikkelingen in Den Haag waar de hofjes mee te maken hebben. Er is in samenwerking met monumentenorganisaties druk gelobbyd bij het ministerie van VWS inzake de wijzigingen in het Woning Waarderingsstelsel (WWS) die negatief dreigen uit te pakken voor mo-

numenten met een klein woonoppervlak, zoals hofjes. Tijdens de vergadering was nog niet duidelijk hoe de Tweede Kamer zou reageren. Taetske van Dijk heeft verder met het ministerie gesproken over het feit dat de benodigde inspanningen voor een SVOH-aanvraag niet opwegen tegen de opbrengsten in de vorm van subsidie (ca. 10 procent van de kosten). Zij spant

Raymond bedankt de Alkmaarse regenten.

Valentina Alvarez.

Taetske van Dijk.

De Wildeman.

zich in om de regeling beter afgestemd te krijgen op de praktijk. Uiteraard stond ook verduurzaming weer op de agenda, Taetske vertelde over de voortgang van de verduurzaming van het Hofje van Heijthuijsen en Valentina Alvarez van de Woudenberg Groep gaf een uiteenzetting over welke stappen gezet kunnen worden om een DUMO-advies te gebruiken voor een SVOH-aanvraag.

Na afloop van de vergadering kon er

uitgebreid worden nagepraat tijdens een smakelijke lunch. Daarna volgde er een rondwandeling door Alkmaar onder begeleiding van gidsen van de Historische Vereniging Alkmaar en van de Stichting Gilde Alkmaar. Daarbij werden onder andere bezoeken aan de ontvangende hofjes afgelegd, waarbij de Alkmaarse regenten vertelden over hun hofjes. De dag werd afgesloten met een borrel.

Impressies van de wandeling langs Alkmaarse hofjes. Met de klok mee, de oude poort van het Provenhuis Paling & Van Foreest, de regentenkamer van het Wildemanshofje en de binnentuin van Paling & Van Foreest.

De toegang tot het Oude Bornhof. Beelden van een oude man en een oude vrouw bekronen de poort.

NIEUWE DEELNEMER:

STICHTING WIJNHUISFONDS/OUDE BORNHOF TE ZUTPHEN

Op 27 januari 1920 sloegen de vlammen uit de koepel van de Zutphense Wijnhuistoren. De toren werd onthoofd, het carillon ging grotendeels verloren en het onderliggende Wijnhuis en het museum raakten zwaar beschadigd. De Zutphense bevolking was eensgezind: de Wijnhuistoren moest worden herbouwd. Mede dankzij een inzamelingsactie is dit destijds gelukt. De belangstelling voor het erfgoed in de stad Zutphen was in die tijd al groot.

In 1926 stelde de gemeente Zutphen een verordening vast ter bescherming van de monumenten in haar stad, waarmee het werd verboden om zonder toestemming de op een bijbehorende lijst vermelde monumenten te wijzigen. Slechts een handvol andere gemeenten waren voorgegaan. Daarnaast richtte de gemeente op 13 juni 1927 een stichting op ten behoeve van de restauratie en het onderhoud van die monumenten. Het Wijnhuisfonds is daarmee één van de oudste stadsherstelstichtingen van ons land. Sindsdien verwerft, restaureert en

onderhoudt de stichting het culturele erfgoed van Zutphen.

De doelstelling is sinds 1927 vrijwel onveranderd: 'de bevordering van het in stand houden van het cultureel erfgoed in de gemeente Zutphen'. Dat doet het Wijnhuisfonds door het geven van raad; het verstrekken van bijdragen voor onderhoud, herstel of wijziging van monumentale en historisch belangrijke bouwwerken in de gemeente Zutphen; en het verwerven van dergelijke panden. In de praktijk betekent dit dat het verwerven en restaureren van verwaarloosde panden de

kernactiviteit van het Wijnhuisfonds is; verder het in stand houden en verhuren van monumentale woningen en bedrijfsruimten; het zorgen voor een levendige en aantrekkelijke binnenstad en het vergroten van betrokkenheid bij het cultureel erfgoed van inwoners en bezoekers.

Het fonds is nu eigenaar van 29 rijksmonumenten en zestien gemeentelijke monumenten in de binnenstad van Zutphen en verhuurt 88 woningen, vijftien bedrijfspanden en acht parkeerplaatsen. Er is één hofje in beheer, het Oude Bornhof. Kort voor 1320 kocht de Zutphense gees-

De klok van het Bornhof maant dat het leven vergankelijk is.

telijke Borro een halve hectare grond met een huis tussen de Zaadmarkt, de latere Bornhovestraat en de Schupstoel. De geschiedenis van het Bornhof (Borro's hof) begint met de stichtingsakte van 1320. Toen stelde Borro een testament op, waarin hij zijn huis en de hof vermaakte aan de armen en behoeftigen. Daarnaast liet hij opnemen dat het beheer werd opgedragen aan het stadsbestuur en dat het nooit mocht worden verkocht. Door deze bepaling behield het terrein steeds dezelfde bestemming en bleef het eeuwen onbebouwd.

Na Borro's overlijden gaf het huis onder toezicht van een 'provisor' oftewel bestuurder eeuwenlang voedsel, kleding, geld en onderdak aan arme Zutphenaren. In 1611 werd het Bornhof een Oude Mannen en Vrouwenhuis en werd het terrein bebouwd met kleine woningen. Die werden rond 1880 weer afgebroken om plaats te maken voor nu nog steeds beeldbepalende nieuwbouw: enkele gebouwvleugels van twee verdiepingen met daarboven een grote doorlopende zolder en een lange, ononderbroken gevel met gelijkvormige ramen met roedeverdeling. Huize Borro met de naastgelegen gebou-

wen en andere gebouwen met een verdieping bleven behouden en zijn geheel of gedeeltelijk verbouwd.

Het geheel van huis en hof heet sinds 1962 het Oude Bornhof, omdat de bewoners van het Oude Mannen en Vrouwenhuis toen hun nieuwe behuizing betrokken en de naam Bornhof meenamen. Van 1962 tot 1969 bood het oude hof onderdak aan Indische Nederlanders en Molukkers. Daarna stond het leeg, met uitzondering van de voormalige ziekenzaal waar een beeldend kunstenaar zijn atelier vestigde.

Een voorstel tot afbraak leidde tot protest onder de bevolking en in 1975 werd het complex gekocht door Stadherstel Zutphen, die het complex liet verbouwen tot 47 moderne appartementen. Uitgangspunt hierbij was meer licht en lucht creëren om een beter woonklimaat te realiseren. De noordwestvleugel bestond uit vijf blokjes van drie woningen. Ieder blokje kreeg een eigen opgang met nieuwe toegangsdeuren in de stijl van de bestaande deuren. De voorgevels werden voorzien van twee erkerkozijnen met een timpaan en rijk versierde dakkapellen. De achtergevels zijn opnieuw ingedeeld met

Frans balkons of inpandige dakterrassen. De woningen op de begane grond kregen een opgehoogde vloer en een tuintje.

De zuidwestvleugel bevat acht woningen. De bestaande bouw tussen deze vleugel en Zaadmarkt 103 is gesloopt om plaats te maken voor een lage vleugel met bergingen. Ook hier is de achtergevel opnieuw ingedeeld met Frans balkons of inpandige dakterrassen. Op het leeggemaakte achterterrein kwamen tuinen en enkele parkeerplaatsen.

In het hoofdgebouw werden vijf woningen gerealiseerd rondom een nieuw trappenhuis, waaronder een grote woning met dakterras onder de kap. In de kleine noordvleugel en de vleugels links en rechts van Huize Borro kwamen in totaal dertien woningen. De geveldetailering is hier eenvoudiger uitgevoerd. Er zijn nog wel dakterrassen aangebracht, maar bij de dakkapellen ontbreken versierde lijsten. Het binnenterrein is tot slot opnieuw ingericht, waarbij ook de poort uit 1723 aan de Zaadmarkt is gerestaureerd.

Het oorspronkelijke huis van Borro was waarschijnlijk betrekkelijk eenvoudig, maar in ongeveer 1340 liet Borro op dezelfde plaats een groot bakstenen huis

Huize Borro, gebouwd in de 14de eeuw.

bouwen met twee verdiepingen, een kelder en een hoog dak met een grondoppervlak van ongeveer 100 vierkante meter. Dit huis, zoals we het nu nog steeds kennen, is een prachtig voorbeeld van 14de-eeuwse bouwkunst. Vooral het hoge dak is bijzonder: een sporenkap met een makelaarsspan, waarop nooit dakbeschot is aangebracht. Net als in de 14de eeuw kan men van binnenuit de lucht tussen de kieren van de dakpannen zien. De tongevel is afgedekt door ezelsruggen en

voorzien van een pleisterlaag. De twee tongewelfde kelders onder het huis zijn betrekkelijk laag en vervullen waarschijnlijk geen essentiële functie.

Huize Borro en de naastgelegen panden zijn tijdens de 19de-eeuwse vernieuwing van het Bornhof verbouwd en gerestaureerd. Na de restauratie is in de voorgevel een klok geplaatst met daarboven de tekst: 'Waakt dan want gij en weet niet in welke ure uwe Heere komen zal'. In 1978 is Huize Borro opnieuw grondig geres-

taureerd en verbouwd, waarbij de oude ingang en daklijsten zijn hersteld en de gevel geel gepleisterd is. Inwendig is de indeling gewijzigd met een paar grote ruimten en een keuken op de begane grond, een recreatiezaal op de eerste verdieping en een entree met lift en kantoorruimtes in de linkeraanbouw. De klok in de gevel is in 1981 weer lopend gemaakt. Momenteel staat het pand leeg en wordt het tijdelijk verhuurd voor events.

Achter de poort aan de Zaadmarkt schuilt Borro's hof.

HOFJESNIEUWS

KNARRENHOF IN DE VOLKSKRANT

Op 20 september 2024 stond in de Volkskrant in de rubriek 'Het Ideaal' een interview met Knarrenhofoprichter Peter Prak ('Elf hofjes oogt weinig, maar het is een godswonder.'). Het concept Knarrenhof werd twaalf jaar geleden bedacht. Inmiddels zijn er elf hofjes gebouwd, waar in totaal 450 mensen wonen. De belangstelling voor deze woonvorm is vele malen groter: zo'n 50.000 mensen hebben zich ingeschreven voor een Knarrenhof. Prak benadrukt in het interview dat hij trots is dat het ondanks alle tegenwerking gelukt is om elf hofjes van de grond te krijgen in de huidige 'vastgeroeste woningmarkt'. Hij ondervindt die tegenwerking vooral van de afdelingen vastgoed van gemeenten, die de hoogste prijs voor de grond vragen. Dat kunnen Knarrenhofjes, die idealiter bestaan uit een mix van koop-, vrije sector- en sociale huurwoningen, niet betalen. Knarrenhofjes zijn ook duurder omdat ze bijvoorbeeld grotere badkamers inplannen waar zorg geleverd kan worden en altijd een gemeenschapsruimte in het

plan opnemen. Hierdoor kunnen ouderen langer thuis blijven wonen en vereenzamen zij minder. Dat bespaart zorgkosten, maar dat blijft lastig uit te leggen omdat

er bij de overheid niet integraal gedacht wordt. Prak hoopt van harte dat meer gemeentes het eerder aandurven om groter te denken.

AMSTERDAM: AFSCHEID EN ANDREASPENNING DAAN VAN DEN BRIEL

Ervoorzitter Daan van den Briel nam op 5 april 2024 afscheid van het bestuur van Stichting de Drie Hofjes, waar hij al sinds 1989 aan was verbonden. Hij is ruim dertig jaar voorzitter geweest van

het regentencollege en heeft zich in die jaren ingezet voor het behoud van zowel het Venetiahof als het Suyckerhoffhofje in Amsterdam, die beiden na een grondige renovatie weer in 'oude' glorie werden hersteld, nadat het derde hofje moest worden verkocht. Daan was jarenlang het gezicht van de stichting: bewoners konden zowel met praktische zaken als persoonlijke problemen bij hem terecht. Onder zijn leiding is de stichting de afgelopen jaren toekomstbestendig gemaakt, door een professionalisering van het beheer waarbij de bestuurslast is verminderd.

Het bestuur en de bewoners van beide hofjes bedankten hem voor zijn enorme inzet, zijn toegankelijkheid

Lotte Terwel overhandigt de Andreaspenning aan Daan.

en vrijgevigheid en namens de gemeente Amsterdam overhandigde stadsdeelbestuurder Lotte Terwel voor zijn jarenlange inzet voor de Amsterdamse hofjes aan Daan de Andreaspenning, de onderscheiding van de stad voor zeer verdienstelijke inwoners.

AMSTERDAM: 250 JAAR OCCO HOFJE

De Occo-adelaar heeft frisse kleuren gekregen en de Occo-vlag is hoog in top.

Op 21 september vierde het Occo Hofje zijn 250-jarig bestaan. Het hofje werd gesticht door Cornelia Elisabeth Occo (1692-1758), een telg uit de familie Occo, die in de 16de eeuw een belangrijke bestuurlijke rol speelde in Amsterdam en daarna deel uitmaakte van de oude katholieke elite van de stad. Zij had in haar testament bepaald dat haar executeurs tot vijftien jaar na haar dood moesten wachten met de bouw van het hofje, zodat er door de rente op haar waardepapieren meer geld beschikbaar zou zijn. Daarom duurde het tot 1774 voor de eerste steen werd gelegd en daarom is 2024 het jubileumjaar. Ter gelegenheid van het jubileum was eerder dit jaar al het familiewapen op de gevel in de oorspronkelijke kleuren geschilderd en de klokkentoren gerestaureerd.

Voor de gelegenheid was de binnentuin van het hofje overdekt met een tent, zodat het programma in de openlucht kon plaatsvinden. De dag begon met een mis onder leiding van de deken van Amsterdam, Eric Fennis, die in zijn preek

Cornelia Occo's aandacht voor de deugd barmhartigheid benadrukte en memoreerde hoe die aandacht steeds is doorgegeven door de regenten van de familie Gillès de Pélichy, die al sinds eind 18de eeuw als regent bij het bestuur betrokken zijn. De mis werd begeleid door gezangen uit de Occo Codex, een koorboek daterend van

1515-1517, uitgevoerd door het kwartet Cappella Sacelli. Deze codex werd in opdracht van Pompeius Occo, een voorvader van Cornelia, gemaakt voor de kapel De Heilige Stede aan het Rokin, waarvan hij kapelmeester was. Vervolgens hield bestuursvoorzitter Vincent baron Gillès de Pélichy een toespraak waarin hij sprak over de band van de familie met het hofje, en regenten, beheerders en huismeesters uit het heden en verleden bedankte voor hun toewijding.

Na de lunch gaven historici Henk Looijesteijn en Vibeke Kingma een voorproefje van het nog te verschijnen jubileumboek getiteld *Salig zijn de barmhertigen. 250 jaar Occo Hofje 1774-2024*. Kingma heeft het leven van Cornelia Occo onderzocht, Looijesteijn de geschiedenis van het geslacht Occo, de bouw van het hofje, de geschiedenis van regenten en van de bewoonsters van het hofje. Voor hun onderzoek hebben zij gebruik kunnen maken van het uitgebreide archief van Cornelia Occo en de families Occo en Gilles, dat nog in het Occo Hofje aanwezig is. Vervolgens kwam Lotte Terwel, stadsbestuurder van Amsterdam Centrum, aan het woord. Zij sprak over de historische band tussen hofjes en woningbouwverenigingen en sprak de hoop uit dat de woonvorm van het hofje, waarin de bewoners naar elkaar omkijken, een inspiratie zou kunnen zijn voor de hele stad.

Na afloop konden de aanwezigen de kapel en de regentenkamer van het hofje bezoeken, die niet vaak toegankelijk zijn, en genieten van een gezellige borrel in de prachtig onderhouden tuin. Het zonnige weer maakte deze viering tot een zeer geslaagde dag.

De feesttent in de tuin beschutte tegen de onverwacht warme zon.

DEN HAAG: BOEK HOFJE VAN WOUW

Het Haagse Hofje van Wouw hield op 27 juni 2024 het eerste boek ooit over de geschiedenis van het hofje ten doop in de tuin achter het hofje. Burgemeester Jan van Zanen, regentes Jeanne Kamerlingh Onnes en historicus Marjolein Jorna hielden op een stralende maar wel zeer warme dag elk een toespraak.

Burgemeester Van Zanen ging in op de lange geschiedenis van het hofje en hoe na al die eeuwen de familie van de stichteres zich nog steeds inzet voor het hofje, 'met tomeloze inzet en beperkte middelen', vrijwillig en onbezoldigd. Het resultaat is ernaar, aldus de burgemeester: 'De hof is daarmee een oude, maar nog altijd vitale dame'. Zoals veel bestuurders in Nederland meent ook burgemeester Van Zanen dat het hofje als woonvorm een revival doormaakt, een ontwikkeling die hij toejuicht.

Regentes Jeanne zette in haar geestige toespraak haar moeder even in het zonnetje, die meer dan een halve eeuw haar vader als regent bijstond als een soort 'hulpsinterklaas' en ook aanwezig was deze dag. Ze bracht in herinnering hoe de door Cornelia aangewezen familietakken – de staken – al 377 jaar het hofje besturen. Steeds weer is er weer iemand te vinden die de familie-eer hoog houdt. 'We hopen dat de staken genoeg baby's leveren', aldus Jeanne.

Marjolein Jorna vertelde vervolgens over de geschiedenis van het hofje en de totstandkoming van haar boek. Het project was oorspronkelijk niet haar idee, maar dat van Josse Pietersma, één van de vrijwilligers van het hofje die samen met het bestuur op het idee kwam om een

Jeanne ontvangt burgemeester Jan van Zanen.

boek te maken over de geschiedenis van het hofje. Marjolein was ook een van de vrijwilligsters en bovendien collega van Josse bij het Nationaal Archief. Door verhuizing en gezinsuitbreiding duurde het even voordat het project weer kon worden opgepakt en Marjolein het boek kon schrijven.

Marjolein kon het archief bekijken in de regentenkamer, onder het wakend oog van Cornelia zelf, die pontificaal vanaf een schilderij boven de schouw elke bezoeker lijkt aan te kijken. Het archief is nog in het hofje aanwezig, al is er in de loop der eeuwen wel wat van verloren gegaan. Gelukkig is er nog wel het kloekke 'Notitieboek' waarin opeenvolgende

regenten en regentes tussen 1733 en 1956 hun vergaderbesluiten optekenden en waaruit veel informatie kon worden gehaald over de problemen waar de regenten zich mee bezig moesten houden. Ook vond Marjolein daarin snippers informatie over de bewoonsters: over hun leeftijd, hoe lang zij in de hof woonden en hoe hun dagelijks leven eruit moet hebben gezien. Wel is het Notitieboek in bepaalde tijden – als er bijvoorbeeld maar één bestuurder was en er dus niet werd vergaderd, zoals het geval was in de 19de eeuw – niet altijd even informatief.

Ook Cornelia van Wouw bestuurde haar hofje jarenlang alleen en liet weinig na over de wijze van besturen van haar hofje. Al liet ze wel een uitgebreid testament na met behoorlijk specifieke en gedetailleerde wensen op eigenlijk alles wat een hofje aanbelangt. De belangrijkste rode draad binnen de geschiedenis van het hofje is dan ook 'de lange arm' van Cornelia wier voorschriften zoveel mogelijk nog worden nageleefd.

Na afloop van haar verhaal bood Marjolein Jorna vervolgens het eerste exemplaar van het boek aan burgemeester Van Zanen aan, waarna het boek ten doop werd gehouden met een geanimeerde borrel. Een video van de boekpresentatie kan worden bekeken op YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=PDJV-9zytvC4> (27.25 minuten).

Marjolein overhandigt het eerste exemplaar aan de burgemeester die belooft het spoedig te gaan lezen.

HAARLEM: 250 JAAR REMONSTRANTS HOFJE

Op 7 september 2024 stond het Remonstrants Hofje stil bij het 250-jarig bestaan. Tevens werd daarbij afscheid genomen van regent Jan Saveur die aftrad na een regentschap van dertig jaar. Regentes Fieke Kooi hield namens het bestuur een praatje over het verschijnsel regentenborden en sloot af met het afscheid van Jan Saveur als regent en nodigde hem uit het nieuwe, derde regentebord te onthullen. Historicus Henk Looijesteijn heeft op verzoek van het regentencollege een beknopte geschiedenis van het regentebord beschreven, die door het hofje als feestboekje is uitgegeven.

De jubileumbijeenkomst had een grote opkomst. Iedereen genoot van het prachtige weer in de binnentuin met een vol glas en vele lekkere hapjes. Daarna nam Jan zelf het woord en haalde herinneringen op uit zijn lange regententijd.

Jan Saveur in het zonnetje gezet.

Hij werd aansluitend met veel humor toegezongen door de zeven hofdames en zijn vrouw Martje sloot af met een aantal vrolijke anekdotes. 'We zijn heel trots, fantastisch gedaan, wij laten jou echt met weemoed gaan, regent in hart en nieren,

maar nu Adieu', zongen de bewoonsters. Jan, een fervent tekenaar, gaf bij wijze van afscheidsgeschenk de bewoonsters de door hem getekende en ingelijste schetsjes van het hofje die ze onder elkaar mochten verdelen.

HAARLEM: JAN WILLEMINK GEÏNTERVIEWD

Jan Willemink is als regent van het hofje In den Groenen Tuin en oud-penningmeester van het Landelijk Hofjesberaad een bekende verschijning bij de bijeenkomsten van het LHB. Onlangs nam hij na 45 jaar afscheid als rentmeester, het bijzondere beroep van beheerder van agrarisch vastgoed. Hij deed dat beheer mede namens sommige hofjes met landbezit. Op 25 september werd hij door oud-burgemeester Jan Hoekema in een 'Goed gesprek in de Pletterij' geïnterviewd over zijn loopbaan als rentmeester, over zijn regentschap en over de Haarlemse hofjes. Het rentmeesterschap is een oud beroep, al genoemd in de Bijbel, en het hofje is een oude woonvorm, maar het aantal rentmeesters is toegenomen van 100 naar 550 en ook het aantal hofjes neemt toe, aldus Jan. Met name voor gescheiden vrouwen zijn de traditionele hofjes nog altijd een toevluchtsoord, zo is zijn ervaring, al is het soms wennen: een woningzoekende merkte op dat het aangeboden

huisje net zo groot was als haar kledingkast in Aerdenhout. Niettemin woonde ze vijf jaar met veel plezier in het hofje. Als regent gaat Jan nog niet stoppen.

Het interview met Jan duurt 33 minu-

ten en kan bekeken worden op YouTube: <https://www.youtube.com/live/wG-MbPM0T1fg>. Het interview begint op minuut 1.06.

HAARLEM: AFSCHEID THEO BOT EN MARIE-VICTOIRE BOT-YDEMA

Op 25 mei 2024 namen regenten Theo Bot en Marie-Victoire Bot-Ydema vanwege het bereiken van de statutaire leeftijd van 73 jaar afscheid van het Hofje Codde & Van Beresteyn. Het college van regenten bestaat daar traditiegetrouw uit drie echtparen. Theo en Marie-Victoire waren altijd trouwe bezoekers van de landelijke vergaderingen.

Regent zijn van het hofje Codde & Van Beresteyn behelst niet alleen het in de gaten houden van het reilen en zeilen van een hofje, zowel het pand als de bewoners, maar ook het beoordelen van giften, passend binnen de doelstellingen van het hofje, en contacten met de pachters van het hofje. Dat maakt dit regentschap zo uniek. Marie-Victoire zat van 2008 tot 2017 in de beheercommissie van het hofje; Theo deed het moederbestuur van de Gravinnehof erbij. Theo bereidde de vergaderingen voor en gaf dan ook al een advies inzake het giftenbeleid, maar daarnaast zag hij ook persoonlijk toe op de werking van de centrale verwarming, die nogal eens kuren vertoonde. Marie-Victoire staat er om bekend dat ze dikwijls onverwachts langs kwam om te kijken hoe het ging met de bewoonsters die ze goed had leren kennen. Ze zocht zelf nieuwe keukens uit toen die moesten worden vervangen.

Het goed bezochte afscheid vond plaats

De nieuwe voorzitter Leonard Besselink luidt de oude uit.

Theo en Marie-Victoire ontvangen de fraaie tekening van hun geliefde hofje.

in het monumentale Teylers Museum in Haarlem. De nieuwe voorzitter, Leonard Besselink en zijn vrouw Alison, stonden stil bij de bijdrage en de bestuursstijl van dit echtpaar. Theo en Marie-Victoire hadden verzocht om naast een gezellige borrel ook een inhoudelijk element toe te voegen. Het moest gaan over het beheer voor het welzijn van ouderen, een belangrijk aspect van de zorg van een hofje voor ouderen. Crétien van Campen, hoofdonderzoeker van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), gaf derhalve in zijn presentatie aan welke aspecten van het leven bijdragen aan het gelukkig ouder wor-

den. Hij benadrukte ook nog maar eens dat pensionering niet het einde maar het begin van een nieuwe fase in het (eventuele werkzame) leven is en ook zo moet worden gezien.

Als aandenken aan hun regententijd kregen Theo en Marie-Victoire een gestileerde tekening van het hofje van de hand van de bekende Haarlemse illustrator Eric Coolen. Een week later trakteerden zij de hofbewoonsters op een boottochtje over het Spaarne, gevolgd door een lunch bij restaurant Zuidam. Theo en Marie-Victoire kijken met veel voldoening terug op hun tijd in het regentencollege.

BOEKENNIEUWS

Het Haagse Hof van Wouw zal veel trouwe bezoekers van de bijeenkomsten van het Landelijk Hofjesberaad goed bekend zijn: verschillende keren bood het hofje gastvrijheid aan de bijeenkomsten en de huidige regentessen zijn zelf trouwe bezoekers van de halfjaarlijkse bijeenkomsten. Het hofje met zijn tuinen is een uitbundig groene oase en een van de schatten van de Hofstad, waar tegenwoordig bezoekers – mits gedoseerd en onder begeleiding – van harte welkom zijn.

Een geschiedenis van dit fraaie hofje en zijn bijzondere stichteres was er nog niet, maar in deze leemte is nu voorzien in een voorbeeldige en doorwrochte hofjesgeschiedenis geschreven door de Haagse historicus Marjolein Jorna. In zes hoofdstukken beschrijft ze achtereenvolgens de stichting van het hofje, de bestuurders en beheerders van het hofje, de uitdagingen waartegenover ze zich gesteld zagen, de bewoonsters, het leven in het hofje en de wederwaardigheden van het hofje in de 21ste eeuw. Ze vertelt een bijzonder verhaal, want het hofje is niet, zoals doorgaans het geval is, gesticht na het overlijden van de stichteres, maar bij haar leven. Allerlei aspecten van de geschiedenis van het hofje komen erin aan de orde, te veel om hier allemaal op te noemen, maar bijvoorbeeld ook de bijzondere tuinen komen er uitgebreid in aan de orde.

Het hofje was het levenswerk van een voor haar tijd zeer onafhankelijke Haagse patriciërdochter, Cornelia van Wouw (1600-1681), die in 1647 een hofje liet bouwen en het zelf bestuurde tot haar dood. In haar testament legde ze vast dat het hofje door drie staken van haar familie moest worden bestuurd, waarbij er steeds twee regentessen en één regent moesten zijn. Ze bepaalde verder nadrukkelijk dat haar dienstbodes een plaatsje in het hofje konden krijgen – die naderhand ook binnenmoeder van het hofje waren.

De meerderheid van regentessen is opvallend in een tijd waarin men gewoonlijk vond dat besturen een mannentaak was. Cornelia liet ook een portret schilderen voor de regentenkamer van haar hofje, waarop ze de beschouwer zelfverzekerd aankijkt en schrijft in een kloeke foliant – een symbolische weergave van bestuurswerk. Wat een man kan, kan ik ook, lijkt ze uit te stralen.

Sinds haar overlijden wordt het hofje nog altijd door afstammelingen van haar broers en zusters bestuurd, allemaal leden van de Nederlandse adel en het patriciaat. Al bleek het nogal eens moeilijk te zijn om familieleden bereid te vinden op te treden als regent, niet in de laatste plaats omdat lang niet iedereen in Den Haag woonde en dat eigenlijk wel een vereiste was. Jorna beschrijft hoe er toch altijd een familielid bereid werd gevonden voor de taak, al kwam het voor dat tientallen jaren het bestuur in feite een eenmanszaak was. Ook in tijden dat er wel een voltalig regentencollege was – wat het geval is sinds de jaren 1870 – drukten sommige regenten een groter stempel op het hofje dan hun medebestuurders. Geldzaken waren van oudsher toebedeeld aan de mannelijke regent – een noodzaak in de tijd dat gehuwde vrouwen onder de voogdij van hun echtgenoten stonden – en dit gebruik werd een gewoonte die eigenlijk nog steeds bestaat, zo laat Jorna zien.

Toen in het midden van de 20ste eeuw

het hofje in zwaar weer verkeerde, was het bijvoorbeeld de jonge regent Heike Kamerlingh Onnes (1924-2001), vader van de twee huidige regentessen, die zich energiek inzette voor het hofje, net als zijn dochters na hem. Het door geldgebrek bouwvallig geworden hofje werd gerestaureerd en gemoderniseerd. Het is opmerkelijk daarbij dat het Hof van Wouw niet zwemt in het geld, zoals Jorna duidelijk laat zien. Het vermogen van het hofje was al aan het begin van de 19de eeuw geen vetpot, en het is fascinerend te lezen hoe de regenten en regentessen twee eeuwen lang erin slaagden met veel kunst- en vliegwerk het hofje in stand te doen houden. Een van de regentessen liet bijvoorbeeld in 1918 een aanzienlijk legaat aan het hofje na. Dat het hofje ondanks alles er prachtig bij staat, mag gezien worden als de overwinning van generaties standvastige afstammelingen van de Van Wouws, een overwinning die echter altijd niet meer dan tijdelijk kan zijn gezien de uitdagingen die een eeuwenoud gebouwencomplex nu eenmaal stelt.

Marjolein Jorna heeft een fascinerend boek geschreven, dat hopelijk ook volgende generaties zal inspireren om eenmaal het stokje over te nemen van het huidige regentencollege, en dat andere hofjesbestuurders in vergelijkbare omstandigheden wellicht een hart onder de riem kan steken.

BOEKENINFORMATIE

Marjolein Jorna, *Hof van Wouw. De geschiedenis van een Haags hofje*, Uitgeverij Van Stockum, Den Haag, 2024, ISBN 978 90 70095 23 9, 192 bladzijden, gebonden, geïllustreerd in kleur, €24,95. Het boek is te koop bij Boekhandel Douwes, Herengracht 60 te Den Haag, www.boekhandeldouwes.nl.

